

İvan Krastev

AVRUPA'DAN SONRA

DESTEK YAYINLARI: 1381

ARAŞTIRMA: 319

İVAN KRASTEV / AVRUPA'DAN SONRA

Orijinal adı: After Europe

Yayıma Hazırlayan: Özlem Küskü

All rights reserved. Published by arrangement with the University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania. None of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means without permission in writing from the University of Pennsylvania Press

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül

Çevirmen: Yasemin Gök

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: Melike Doğan

Sayfa Düzeni: Melike Doğan

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Aralık 2020

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-020-8

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Ivan Krastev

AVRUPA'DAN SONRA

Avrupa Birliği dağıldığında neler olacak?

Ümit Özdađın Önsözüyle

Çeviri: Yasemin Gök

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / 7

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ / 15

GİRİŞ

DEJAVU ZİHNİYETİ / 25

1. BÖLÜM

BİZ AVRUPALILAR / 41

Göç Krizi:

Veya Tarih Neden Tekerrür Etti? / 43

Argümanların ve Oyların Göçü / 52

Kriz ve Sol Kanat / 55

İnsan Hakları ve Kriz / 59

Hoşgörüyeye Karşı Bir Ayaklanma / 62

Göç Uçurumu mu Yoksa Dayanışmalar Çatışması mı? / 67

Doğu Avrupa'nın Merhamet Eksikliği / 68

2. BÖLÜM

O İNSANLAR / 85

Popülizmin Kuruntuları / 88

Orta Avrupa Çelişkisi / 95

Batı Avrupa Çelişkisi / 106

Brüksel Çelişkisi / 110

Referandumlarla Yıkılmak / 116

İyi / 121

Kötü / 123

Çirkin / 126

SONUÇ

BELKİLER KASABASI:

AVRUPA'NIN KIRILGANLIĞINA VE

ESNEKLİĞİNE DAİR DERİN DÜŞÜNCELER / 131

SON NOTLAR / 136

TEŞEKKÜR / 143

SUNUŞ

Avrupa Birliği II. Dünya Savaşı'ndan sonra 16. yüzyıldan bu yana dünyanın politik merkezini oluşturan ve bu niteliğini 1945 sonrasında kaybeden Batı Avrupa'nın tekrar bir güç merkezi haline gelmesi çabasının politik, ekonomik ve kültürel ürünüdür. Avrupa Birliği tarihin gördüğü en hızlı ve en hızlı ilerleyen siyasal projelerden birisi olmuştur. AB'yi sadece iki kutuplu dünya düzenine Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonrasında verdiği cevap olarak görmek onun felsefi ve tarihsel temelini görmezlikten gelmek, AB'yi reel politik düzeyde fazla basitleştirmek olur. Avrupa Kitası, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra hep *Pax Romana*'nın arayışı içinde olmuştur. Roma'nın yıkılışından bu yana, Avrupa Kitası'nda bir birlik oluşturulması birçok kez denenmiştir. Immanuel Kant veya 1849'da "Avrupa Birleşik Devletleri"ni savunan Victor Hugo birlik fikrinin zihinsel öncüleridir⁽¹⁾ Ancak Şarlman'ın Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan sonra, Avrupada birliği gerçekleştirmeye en çok yaklaşanlar Napolyon ve Hitler olmuşlardır. Ancak hiçbir girişim 20. yüzyılın ikinci yarısındaki Avrupa Birliği girişimi kadar başarılı olmamıştır. Bu anlamı ile Avrupa Birliği, Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından ve yıkılmasından bu yana, Avrupa'nın "*Kızıl Elma*"sı olan birleşik Avrupa'nın gerçekleşmesi idealini temsil etmektedir. Bununla beraber Avru-

1 Helmut Schmidt, *Die Mächte der Zukunft-Gewinner und Verliere in der Welt von morgen*, München 2007, s. 202.

pa Birliği dışarıdan görüldüğü kadar hiçbir zaman birliktelik içinde olmamıştır. Almanya ve Fransa'nın öncülüğünü yaptığı bir grup, Avrupa Birliği'nin Avrupa Birleşik Devletleri'ne doğru ilerlemesini isterken, İngiltere 2016'da ayrılana kadar Avrupa Birliği'nin gerçekten parçası olmayı değil, üyelik ile Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri etkilemeyi hedeflemiş, Avrupa Birliği'ni ulus devletlerin serbest pazar anlaşması olarak görmeyi tercih etmiştir.⁽²⁾

Avrupa Birliği, en büyük atılımını Soğuk Savaş sonrası küreselleşme döneminde gerçekleştirmiştir. Birlik, küreselleşmeyi bir etkileme stratejisine dönüştürmüş, kendi iç pazarı için koyduğu kuralları küreselleştirmiştir. Avrupa'nın büyük ortak pazarı ve ortak standartları bu kuralları diğer ülkelere empoze etmesini kolaylaştırmıştır.⁽³⁾ Savunma harcamalarına ciddi bir pay ayırmadan ve SSCB tehdidinin ortadan kalktığı bir ortamda hem ABD ile birlikte küreselleşmenin kurum ve normlarının oluşmasında kazandıkları ile kıyaslandığında çok büyük bedel ödmeden pay sahibi olmuş hem de ekonomik olarak ciddi bir kazanım elde etmiştir. Özetle, tek kutuplu dünya düzeninin hiper-küreselleşme sürecinden Çin ile birlikte büyük ölçüde kârlı çıkmıştır. Hatta Avrupa Birliği'nin mevcut küreselleşmenin saf bir ürünü olduğu dahi iddia edilmektedir.⁽⁴⁾

İngiltere dışındaki Avrupa Birliği yetkilileri tarafından bir süre "*inşa halinde olan bir süper güç*" şeklinde tanımlanan AB, bir süper güç olabilmesi, siyasi bütünleşmesini gerçekleştirmeye

2 Age. s. 210-211.

3 Henry Farrell, *A Most Lonely Union*, Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2020/04/03/brexit-european-union-deglobalization/> Erişim Tarihi: 11.04.2020.

4 Henry Farrell, *A Most Lonely Union*, Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2020/04/03/brexit-european-union-deglobalization/> Erişim Tarihi: 11.04.2020.

sine, gelişmiş bir Avrupalı siyasi-toplumsal kimliğini inşa etmesine, buna bağlı olarak “kan vergisi” ödemeye hazır bir Avrupa ve Avrupalı “milli kimliği” oluşturmayı başarmasına bağlıydı. Avrupa Birliği, Corona salgını ile birlikte ilk ciddi savaşında birlik içinde hareket etmek konusunda büyük bir başarısızlığa uğramıştır. Avrupa Birliği’ni ağır bir mağlubiyete uğratan düşman kıta içi veya dışından bir düşman ordu değil, Corona salgını olmuştur.

Corona salgınından en büyük darbeyi alanlardan birisi hiç şüphesiz Avrupa Birliği’dir. Almanya Şansölyesi Merkel yaşanan krizi Avrupa Birliği’nin kuruluşundan itibaren yaşadığı en büyük kriz olarak nitelendirmiştir. Esasen 1990’lı yıllar ve 2000’li yılların başında hızla genişleyen Avrupa Birliği yeni yüzyıla sadece kurumsal, ekonomik ve sosyal ağır sorunlar ile girmiştir. Üstelik Avrupa Birliği dış politikada da ortak hareket etme yeteneği geliştirememiştir.⁽⁵⁾

İngiltere’nin Avrupa Birliği’nden ayrılması, Almanya’dan sonra en büyük ekonominin ayrılması anlamına gelmiştir. İngiliz ekonomisi tek başına, Avusturya, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, GKRK, Hırvatistan, İrlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta ve Portekiz ekonomilerinin büyüklüğündedir. Ayrıca İngiltere, Avrupa Birliği’nin Fransa ile birlikte nükleer silah sahibi olan iki ülkesinden biriydi. Brexit, Avrupa Birliği’ne ağır bir darbe indirmiştir. Avrupa Birliği Brexit ile İngiltere’nin ayrılmasının ekonomik ve politik darbesi ve psikolojik baskısını üzerinden atamadan Corona salgını sırasında yaşadığı ahlaki ve siyasi bunalım ile başa çıkmanın arayışı içinde olacaktır.

İtalya ve İspanya en zor günlerinde kendilerine sırtlarını dönen Avrupa Birliği içinde kalıp kalmama, kalırsa üyeliğinin

5 H. Schmidt, *age*. s. 208.

sınırları doğrultusunda karar vereceklerdir. İtalya Başbakanı G. Conte, Mart 2020'de "Eğer Avrupa bu benzersiz meydan okumaya karşı ayağa kalkmaz ise halkın gözünde bütün Avrupa yapıları anlamını yitirecektir" diyerek, Brüksel'i uyarmıştır. Öte yandan krize hazırlıklı olan ve süreci başarıyla yöneten Almanya, diğer üyelerin kıskançlığına ve "Neden bize yardım etmiyor?" şeklinde kızgınlığına muhatap olmuştur. AB yapıları bir devletin gösterebileceği koruyucu önlemleri alma konusunda yetersiz kalmıştır.⁶ Bir devlet mekanizmasına sahip olmadığı için bu bir ölçüde makul karşılanabilir ancak Avrupa Birliği dayanışma, yardımlaşma mekanizmalarını tam ve zamanında çalıştıramamıştır. Kriz karşısında adeta yılan ile karşılaşan tavşan gibi paralize olmuştur. Avrupa Birliği halkları ise hayatın normal akışı içinde her şeye karışan ve standartlar koyan Brüksel'in bu etkisizliği karşısında ağır bir hayal kırıklığı yaşamaktadır. İtalya ve İspanya'nın salgında yalnız bırakılmalarına gösterdikleri tepkinin dışında Polonya, Makedonya, Bulgaristan da AB ile ilgili sıkıntıları dile getirmektedirler. Brüksel, yaşanan psikolojik ve kurumsal çöküşü engellemek için 500 milyar euroluk bir fon oluşturmuştur.

Avrupa Birliği'nin bir "Avrupa Birleşik Devletleri"ne dönüşmeyeceği, bir "Avrupalı milli kimliği" oluşturamayacağı anlaşılmıştır. Avrupa Birliği'nin önünde üç temel senaryo olduğu görülmektedir. Birinci senaryoya göre, Avrupa Birliği üyesi ülkeler birlik üyesi kalmaya devam edecekler, ancak Brüksel merkezli birlik önemini yitirecek, etkisizleşecektir. Avrupa Birliği kurumları, son yüzyıllardaki "Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu" kurumları gibi hayalet kurumlar olarak kalacaklardır.

6 John Gray, *Why This Crisis is A Turning Point in History*, New Statesman, <https://www.newstatesman.com/international/2020/04/why-crisis-turning-point-history> Erişim Tarihi: 10.04.2020

İkinci senaryo, Avrupa Birliği'nin coğrafi olarak küçülmesidir. Corona salgını sonrasında hayal kırıklığına uğrayan başta İtalya ve İspanya olmak üzere bazı ülkeler İngiliz örneğini takip ederek, birlikten ayrılabilirler. Bu durumda birlik, Almanya-Fransa etrafında yeniden örgütlenerek, çekirdek AB'ye yönelecektir.⁽⁷⁾

Avrupa Birliği için üçüncü senaryo ise, daha belirsiz bir dünyaya daha güçlü bir Avrupa Birliği ile cevap verebilmek için Corona salgını sonrası yaşanacak ekonomik resesyon sürecinde Alman-Fransız siyasi ve ekonomik liderliğinde yapılacak kapsamlı ekonomik yardım ve kaynak aktarma programı ile AB ülkelerinin yeniden bir araya gelmesinin sağlanmasıdır. İspanya Başbakanı kriz için oluşturulan ekonomik yardım paketinin kaynağını nereden bulacağını soran gazetecilere "Avrupa Birliği'nden" cevabını vermiştir.⁽⁸⁾ Keza İtalya ekonomisinin kriz sonrasında Yunan ekonomisinin çöküşüne benzer bir çöküş yaşama ihtimali vardır. İtalya'nın da büyük ekonomik desteğe ihtiyacı vardır. Bu ihtimalin zayıf yanı Merkel sonrasında Avrupa siyasetinde bu projenin liderliğini üstlenecek bir politikacının olmamasıdır. Çünkü Hollanda Finans Bakanı'nın İspanya ve İtalya'nın 2008 krizinden sonra neden gereken finansal reformları yapmadıklarının araştırılmasını Avrupa Komisyonu'ndan istemesi de göstermektedir ki, Kuzey Avrupa Güney Avrupa'nın faturasını ödemeyi istememektedir.⁽⁹⁾

7 İspanya'da Katalan ayrılıkçıların Corona sonrası için hazırlandığı ileri sürülmektedir. Stratfor, *Catalan Separatism After COVID-19*, <https://worldview.stratfor.com/article/catalan-separatism-after-covid-19> Erişim Tarihi: 13.04.2020

8 Soeren Kern, *Coronavirus: The Looming Collapse of Europe's Single Currency*, Document, <https://www.document.no/2020/04/08/coronavirus-the-looming-collapse-of-europes-single-currency/> Erişim Tarihi: 13.04.2020

9 Soeren Kern, *Coronavirus: The Looming Collapse of Europe's Single*

Avrupa Birliği'nin iki kutuplu bir dünyada nerede duracağı da belirsizdir. Hangi Avrupa Birliği senaryosunun gerçekleşeceği ile Avrupa Birliği'nin iki kutuplu dünyada nerede duracağı arasında yakın bir ilişki vardır. ABD, Kasım 2020 seçimlerinden sonra Trump çizgisinin devam etmesi durumunda da yaşayabilmek için ABD'den bağımsızlaşan ve küreselleşmenin bir şekilde yeni ortaklar ile devamı için mücadele eden bir çeşit AB'nin karşımıza çıkma ihtimali çok yüksektir.⁽¹⁰⁾ Çünkü Trump, Avrupa Birliği'nin desteklediği küreselleşmeye karşı çıkmaktadır ve küreselleşmenin sonlanması Avrupa Birliği'nin yok olmasını hızlandırabilir.⁽¹¹⁾ Bu durumda Avrupa Birliği küreselleşmeyi destekleyen Çin ile ilişkilerini daha da geliştirme eğilimi içinde olabilir. Çin'in devasa bir yatırım yaptığı, bazı Avrupa Birliği üyelerinin de ortak olduğu Şanghay ile Rotterdam'ı demiryolu ile birleştiren İpek Yolu Projesi, Avrupa Birliği ile Çin arasında Avrasya'da etkileşim için büyük bir altyapı oluşturmaktadır. Ancak Çin'in ABD'nin yerini yeni ortak olarak alması hiç de kolay değildir. Hem ABD ile olan tarihsel, politik, askeri ve kültürel bağlar hem de Çin'in farklı politik kültürü ve dayatmacı olabilen dış politikası ilişkilerin küreselleşmenin yeni ortakları zeminine taşınmasını zorlaştırabilir. Özetle Avrupa Birliği'ni çok zor bir dönem beklemektedir.

Elinizdeki kitapta çağdaş Avrupa'nın en önemli düşünürleri arasında kabul edilen İvan Krastev Corona salgınının hemen öncesindeki yıllarda Avrupa Birliği'nin yaşadığı krizleri ele alıyor. Krastev bir yandan İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkış süreci Brexit'in Avrupalıların zihinlerinde oluşturduğu trav-

Currency, Document, <https://www.document.no/2020/04/08/coronavirus-the-looming-collapse-of-europes-single-currency/> Erişim Tarihi: 13.04.2020
10 G. Löflmann, *agm*. s. 125.

11 <https://foreignpolicy.com/2020/04/03/brexit-european-union-deglobalization>

mayı, diğerk yandan Trump'ın ABD başkanı olmasından sonra izlediğı Avrupa Birliğı'ne düşman politikaların ortaya çıkardığı şaşkınlığı tahlil ederken en derin kriz etkilerini Avrupa Birliğı ülkelerine yönelik mülteci akınının oluşturduğunu açıklamaktadır. Krastev'e göre 2019 yılı itibarı ile Avrupa Birliğı bu krizleri çözememiş olmakla beraber varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Türkiye'nin hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olan tam üyelik yolculuğı (bu yolculuk hiç gelmeyecek bir uçağı tarihi geçmiş bir bilet ile havaalanında beklemek gibi bir durum) sırasında zihninde yaşattığı altın ülke Avrupa Birliğı aslında ağır sorunlar, iç parçalanmışlıklar, belirsizlikler ile dolu bir proje. Türk okuru Avrupa Birliğı'ne Türkiye sınırına yakın bir yerden Bulgaristan'dan bakan Krastev'i okuyunca Türkiye'deki geleneksel Avrupa Birliğı lobiciliğinin sunduğı Avrupa Birliğı'nden farklı bir Avrupa Birliğı fotoğrafı çektiğini görecektir. Bu değerli çalışmanın Türkçesini yayımlayan Destek Yayınları'nı tebrik ediyorum.

Prof. Dr. Ümit Özdağ
Aralık 2020

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

2016 Aralık'ının son günlerinde *Avrupa'dan Sonra* kitabımın taslağını yayıncıma gönderdiğim zaman, şok, ümitsizlik ve kaderciliğin bir birleşimi Avrupalıların hayal gücünü felce uğratmıştı. O zamanlar hüküm süren havayı William Butler Yeats'in şu pek meşhur sözleri çok güzel açıklıyor: "Her şey dağılıyor; tutunamıyor merkez/saf anarşidir dünyanın üzerine çöken/en iyiler kanaatten yoksunken, en kötüler/tutkulu bir şiddetle dolu." Yeats'in bu sözleri 2016'nın ilk altı ayında Avrupa ve Amerikan basınında, önceki otuz senedekinden daha çok alıntılıandı.

Avrupa travma geçiriyordu. Avrupa projesinin tarihinde ilk defa bir üye devlet, birlikten çıkmak için sandıklara gidiyordu. Üstelik çıkış kapısına doğru giden o üye devlet, merkezin dışında mücadele veren uzaktan bir Doğu veya Güney Avrupa ülkesi değil, Avrupa'nın en eski demokrasisi ve serbest ticaret liberalizminin önde gelen savunucusu olan Büyük Britanya'ydı. Çıkış kapısına doğru giden Britanya'yı başka üye devletlerin de takip edebileceği yönündeki endişeler giderek artıyordu. Artık hangi ülkenin AB'ye gireceği değil hangi üye devletin AB'den çıkmaya karar vereceği sorusu gündemdeydi.

Kasım 2016'da Donald Trump'ın Amerika Birleşik Devletleri başkanı seçilmesi de bir başka kötü sürpriz oldu. İlk defa bir Amerikan başkanı, Avrupa ittifakını önemli bir stratejik amaç olarak değil Amerika'nın dünya üzerindeki menfaatleri-

nin önünde duran bir engel olarak görüyordu. Avrupalı elitler, kendilerini terk edilmiş ve tarihin ihanetine uğramış hissettiler. Dün kimsenin aklının ucundan geçmeyen şey –Avrupa Birliği'nin dağılması– aniden kaçınılmaz görünmeye başladı. *Avrupa'dan Sonra*, tam da o anki havanın bir anlatımı, hatta bir yansıması oldu. AB'ye artık garanti gözüyle bakılamayacağını (haklı olarak) iddia ediyordu. 2015 yılındaki mülteci krizinin, Avrupa siyasetini ciddi olarak dönüşüme uğratacağı (doğru bir şekilde) tahmininde bulunuyordu. Avrupalıların yeni referandum sevdalarının birliğin sonunu getirebileceğini (yanlış bir şekilde) öngörüyordu. Kitap, olabildiğince karamsar ve kasvetli yorumlandı; aslında bir bakıma da öyle. Ancak aynı zamanda umudun da kitabı. “Umut, kesinlikle iyimserlikle aynı şey değildir...” diyor Václav Havel. “Umut, gelecekte her şeyin iyi olacağına ilişkin bir inanç değildir; sonuç ne olursa olsun, doğru olanı yaptığımızı ilişkin inançtır.”

Avrupa'dan Sonra'yı, yayımlanmasından itibaren nelerin yaşadığının bilinciyle 2019 yazında yeniden okuduğum zaman Avrupa Birliği'nin onu paramparça etmiş olan krizlerden hiçbirini çözememiş olmasına rağmen, bu krizler arasındaki karşılıklı etkileşimin mucizevi bir şekilde blokun ayakta kalmasına yardımcı olan koşulları yaratmış olmasından çok etkilendim. Birlik, hiç olmadığı kadar kırılğan ancak dayanma olasılığı üç yıl öncekinden çok daha yüksek.

AB nasıl oldu da yakın geçmişte onu yıkmakla tehdit eden krizlerden bir tekini bile çözmeyi başaramamışken cazibesini geri kazanmayı başardı? Avrupa'daki yeni, daha iyimser havanın kaynağı ne? Peki, nasıl oluyor da Avrupa Birliği'ne şu anda geçtiğimiz yirmi beş yıl içinde hiç olmadığı kadar fazla güven duyulmasına rağmen Avrupalıların birçoğu önümüzdeki yirmi sene içinde blokun parçalanacağına inanıyor?